

I. N. D. N. I. C.

EXERCITATIO THEOLOGICA

In DICTUM

LEVIT. XVII, II.

Quia anima carnis in sanguine est,

*Et Ego dedi eum vobis super altare ad expian-
dum super animabus vestris: Quia hic sanguis est,
per animam expiabit.*

Quam

DOMINO ADIUVANTE

PRÆSIDE

DN. ISAACO FAUSTIO,

SS. Theolog. D. Ejusdemque Prof. P. Ord. & Se-
niore, Conventus Ecclesiastici Præsidi, & Capituli
Thomani Præposito,

*In alma ARGENTORATIENSIVM Universitate
publicè defendet*

M. JOHANNES DANIEL GERBER

Argentiniensis

Die 31. Mens. Maji A. O. R. M. DC. XCVIII.

horis locoque consuetis.

Coll. diss. A
165, 48

ARGENTORATI,
Literis JOHANNIS PASTORII.

7. ~~165~~ ~~48~~

571. A 165 (48)

VIRIS

*Amplissimis, Prudentissimo, Excellentissimo, Ex-
perientissimis, plurimum Reverendis, Nobilissimis & quacunq;
Munerum atq; virtutum Dignitate Spectatissimis.*

DN. PHILIPPO ALBERTO WESNERO. Inclyti Col-
legij Quindecimvir. Assessori prudentissimo, Patrono, Fautori
atque Cognato summè devenerando.

DN. MARCO MAPPO, Medicinæ Doct. & Prof. Publico
celeberrimo, Capituli Thomani Canonico meritissimo, Patrono
atque Fautori multis nominibus venerando.

DN. M. JOH. THEOBALDO HEINRICI. Templ. Thoman.
Pastori fidelissimo, Capituli Thomani Canonico Seniori meriti-
mo, Patrono, Fautori atque Cognato parentis loco venerando.

DN. SAMUELI SILBERADIO. Pastori Templi Palæopetr. vi-
gilantissimo, & optimè merito, Fautori piè devenerando.

DN. ANDREÆ LEMPIO, Pharmacopœo felicissimo, ut & In-
clyt. hujus Reip. Ordinis Senatorij Assessori dignissimo, Patrono
maximè colendo.

DN. DOMINICO RING. Pastori Templ. Aurel. vigilantissimo,
Capituli Thomani Canonico meritissimo, Fautori atque Cognato
æstimando.

DN. JOH. JACOBO HEINRICI. Med. Doct. Experien-
tissimo, Practico felicissimo, Fautori atque Cognato omni ob-
servantia colendo.

DN. M. ADAMO SCHMIDIO. Ecclesiæ, quæ Christo colligitur
in Eckbolzheim / Pastori Fidelissimo, Fautori piè venerando

DN. CHRISTIANO **ENGBELHARDT**, Mercatori Flo-
rentissimo, Evergetæ æstimatissimo.

DN. JOH. JACOBO **RECHZESEN**, Mercatori in-
dustrio, Avunculo honoratissimo.

DNN, Patronis, Fautoribus, Mæcenatibus atque Cognatis
submissè venerandis, hanc Exercitationem Theologi-
cam, in ulteriorem sui suorumque commendationem,
humillima mente

offert ac dedicat

M. Joh. Daniel Gerber, Resp.

Levit. XVII, II.

Quia anima carnis in sanguine est, & Ego dedi eum vobis super altare ad expiandum super animabus vestris: quia hic sanguis est, per animam expiabit.

Quæ hâc Disputatione proponuntur, TRIA sunt.

I. Textus Expositio: caro, sanguis §. 1, 3. in sanguine §. 4. Et §. 5. 6. Ego §. 7. dedi §. 8. 9. illum §. 10. vobis §. 11. super altare §. 12. 13. ad expiandum §. 14. animas vestras §. 15. Quia §. 16. וְאֵלֶיךָ §. 17. 18. 19. 20. וְאֵלֶיךָ §. 21. 22. 23. 24. II. è Textu exposito FINIS, sacrificiorum declaratur, §. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. III. Ex eodem Textu exposito, derivantur Theses §. 33. 34. 35. 36.

§. I.

Disputatio præcedens, scripta in hoc oraculum sacrae Scripturae, habuit de *Dignitate*, atq; *Authoritate* memorabilis sententiae hujus. Aliquam etiam *Versus* istius *partitionem* proposuit. Adhæc *Versiones* exhibuit complures, Sed consumpta illa fuit in expendendis commentationibus *Augustini*, pluribus in locis. Tandem ex *Eusebio* de *Demonstr. Ev.* caput allegavit, ex quo etiam de *origine* sacrificiorum, eorumque *Ratione vicaria*, aliquid dictum est. Est ergo adhuc *exponenda* simplex *Dicti* hujus sententia. Accidit bene, quod *Pereximius Dn. M.* Respondens noster, excitatae *industriæ* *Juvenis*, *Disputatorium Exercitium* peteret, quo suos in *Studio Theologico* profectus publicè probaret, eosq; suscipiendo *muni* *Concionatorio* sufficientes. Faxit *DEUS* sua *Gratia*, quam in *JESU CHRISTO* revelavit orbi, ut firmante, dirigenteque nos *SPIRITUS SANCTI* ductu, progrediamur feliciter!

§. II. Vulgatus Latinus vertit: *Quia anima carnis in sanguine*

A

guine

guine est: & ego dedi illum vobis, ut super altare in eo expietis pro animabus vestris, & sanguis pro anima piaculo sit. Conveniunt, quod prima verba attinet, etiam versiones reliquæ. Græca vero mutavit, & pro: In sanguine est, posuit: αἷμα αὐτοῦ ἔστιν, sanguis ejus est, ubi etiam αὐτοῦ, genere differt à precedente, ψυχῆ, & σαρκός. In Hebræo, בשר habet He emphaticum præfixum, sequens דם habet illud extrusum. Versio Tremelliana habet: cujusq; carnis. Demonstrandi vis in illa loquendi ratione apud Hebræos est. Demonstratur caro, demonstratur sanguis, q. d. Anima hujus carnis in hoc sanguine est.

§ III. Buxtorf. de Abbraviat. p. 13. מן id est, דם בשר ודם Homo caro & sanguis. Et p. 20. Homo caro & sanguis, Homo carnalis & mortalis. Pro אדם quandoq; dicunt אנוש. Et p. 50. בשר ודם Caro & sanguis, Homo carnalis, terrenus, & mortalis. Et p. 127. מן מלך בשר ודם Rex caro & sanguis, carnalis, mortalis, qui sic solet opponi Regi immortalis, DEO. Et in Lex. Talmud. col. 329. בשר ודם Caro & sanguis, id est, Homo ex his constans. Non tollitur hac loquendi ratione, nobilior hominis pars, eaque altera, quæ Anima est, vel Spiritus, Eccles. XII, 7. Et si sanguis, vehiculum vel sedes etiam est animæ hominis, non tamen ipsa anima est. Qui, ratione pari, pecoris animam sanguinem, esse dicit, ubi à visibili comprehenditur etiam invisibile, cum sanguinem videat oculus, animam mens intelligat, non est necesse ut dicatur, substantiam animæ & sanguinis intellexisse eandem. Accedit autem ratio illa loquenti ad Scripturæ stylum. Psalm. LVI, 5. In DEO laudabo verbum ejus, in DEO confisus sum, non timebo, quid faciet בשר CARO mihi? Et vers. 11, 12. In DEO laudabo verbum, in IEHOVAH laudabo verbum. In DEO confisus sum, non timebo, quid faciet אדם HOMO mihi. Ita Homo, Caro est. Magnum hoc est impotentia, & fragilitatis argumentum. Psalm. CXLVI, 4. Exhibit spiritus ejus, revertetur in humum suam. Oppositio inter Regem mortalem, & immortalem, facta per phrasin, caro & sanguis, ex Apostolo ita declaratur. 1. Tim. I, 17. βασιλεὶ ἀφθάρτου, Regi incorruptibili, soli sapienti DEO. Sed ἡ φθορὰ, corruptio, 1. Cor. XV, 50. vel τὸ φθαρτὸν, hoc corruptibile, vers. 53. est σὰρξ ἢ αἷμα, caro & sanguis, vers. 50. Verti antea Psalm. CXLVI, 4. in humum suam: quia

quia est in Hebraeo לְאִדְמַתּוֹ & praecesserat verl. 3. de filio אִדְמַתּוֹ ho-
minis. Est ergo אִדְמַתּוֹ אִדְמַתּוֹ humus hominis. Homo ex humo.
Homo humus,

§. IV. Retinemus autem primam, simplicemque signi-
ficationem particulæ, IN. Anima est in sanguine. Differt anima
pecoris à sanguine pecoris. Genes. VI, 17. Me autem quod attinet,
ecce, ego adducam diluvium aquarum super terram ad perdendum
omnem CARNEM, IN QVA SPIRITVS VITARVM est à sub-cælo;
omne, quod in terra est, expirabit. Differunt caro, & spiritus vi-
tarum, qui est IN carne. Et spiritus vitarum non est vita ipsa, sed
est vitarum spiritus. Genes. VII, 21. Unde expiravit omnis caro, re-
pens super terra, quoad avem, & quoad bestiam, & quoad feram, &
quoad omne reptile, repens super terra; & omnis homo. verl. 22. Omne,
IN cuius naribus flatus spiritus vitarum &c. Flatus spiritus vitarum
IN naribus. Differunt omnia, & nares, & flatus, & spiritus,
& vita. Genes. I, 21. Ita creavit DEVS cætos magnos, & omnem ANI-
MAM VIVENTEM &c. Et verl. 24. Post dixit DEVS, producat terra
אִנְיָמָא חַיָּה animam viventem. Ita & de homine, Gen. II, 7. Et fa-
ctus est homo אִנְיָמָא חַיָּה in ANIMAM VIVENTEM. Uti ergo
spiritus, qui est in carne, non est caro ipsa, ita nec anima, quæ est
in sanguine, non est ipse per essentiam & substantiam sanguis.
Apud Polum in Synopsi. Critic. col. 527. Anima est in sanguine,
puta, tanquam in sede sua. Et precipue è sanguine pendet; sine ipso
enim perit animal, ut ignis ellychnii sine oleo &c. Anima etiam hu-
mana potissimum sanguinis presentia in corpore continetur &c. D. O-
siander in Levit. fol. 151. Quia anima carnis IN sanguine ipsa,
sive cuiuscunque carnis IN sanguine est, sive anima animalis vel vita
animantis IN sanguine sedem habet, IN ILLO consistit & conservatur,
ut, qui vescitur sanguine, quodammodo videatur crudeliter velle ipsam a-
nimam vel vitam animantis unà cum corpore deglutire &c.

§. V. Sequitur: ET EGO. Alia versio, ego autem. Alia,
Ego vero. Alia, ideò dedi. Quæritur, Vav hoc, copulativumne sit,
an illativum? Malumus illativum esse, ut sensus sit; Atque ideò
ego dedi eum vobis &c. Ita Joh. IV, 24. Deus est spiritus, ET ado-
rantes EVM in spiritu & veritate oportet adorare. Illud, ET, illa-
tivum est, argumentativum, consecutivum. Quia DEUS est Spi-

ritus, inde atque ideo oportet eos, qui adorant DEVM SPIRITVM, adorare in spiritu & veritate. 2. Tim. III, 16. Omnis Scriptura divinitus inspirata est, ET Utilis &c. Ab inspiratione divina est illa utilitas, quæ hominem Dei ad omne opus bonum perficit, ut docere, redarguere, dehortari, adhortari, consolari sufficienter possit. Sensus ergo est: Tota Scriptura est *θεωρηδὸς* & divinitus inspirata, divina inspiratione scripta, atque INDE & IDEO utilis &c. Conferatur Glassius Philol. sacr. Lib. 4. tract. 1. p. 689. vel 877. num. 6. ubi conjunctionem *Vav* etiam conclusivam esse asserit, vertitq; per ITAQUE. Notata sunt ibi Loca alia & plura.

§. VI. Ratio hujus Assertionis ex Textu ipso hæc est. Prior hujus versus pars duabus propositionibus constat, quæ connectuntur per *Vav*, ceu particulam copulativam. Sed istæ duæ propositiones junguntur in unam propositionem parte versus posteriore. Ea conjunctio ita fit, ut ea doceatur, rationem eam, quam propositio prior habet, subordinatam esse rationi ei, quam habet propositio posterior. Deus, respiciens ad id, quod dixerat, dedit sanguinem super altari &c. *Et, Ego*, hoc respiciens, quod anima carnis in sanguine est, *dedi illum* sanguinem super altare, ad expiandum animas. Posterior pars versus incipit, à causali *Quia*; uti pars prior à versus initio inceperat ab eadem particula causali, *Quia*. Ratio utrobique una est eademque. In prior parte est exposita uberius propositionibus duabus, in parte posteriore in propositionem unam contracta est. Dixitque nemo, in parte versus posteriore, duas rationes, easque pares, eius sanguinis interdicti, contineri.

§. VII. *Et Ego*. Majestatis divinæ vox est. *Ego*, qui sum JEHOVAH DEUS TUUS. Ita cum daret Legem, Exod. XX, 2. *Ego sum IEHOVAH DEVS tuus, qui eduxi te è terra Ægypti &c.* Et initium XVII, 2, Levit. est: Porro locutus est I. HOVAH ad Moysen, dicendo: Loquere ad Aharonem, & ad filios eius, & ad OMNES FILIOS ISRAELIS, & dic ad eos: Hoc est verbum, quod PRÆcepit IEHOVAH &c. Reverentia, cum Timore divini numinis, hac voce incussa fuit omnibus filiis Israel. Qui præcipiendi omne jus habebat, loquebatur ad eos, qui omnem in omnibus debebant obedientiam.

tiam,

tiam. Cujus ergo est, dare super altare, ad expiandum animas? Respondetur, Ejus qui dicit, *אני אדוני* EGO. Expiatio animarum, Altaris constitutio ad expiationem, datio sacrificij super altare ad expiandum animas, SOLIUS est DEI. Præceperat de Altari extuendo DOMINUS. Præceperat de expiatione, facienda per sacrificia super altari oblata, qua expiabantur animæ, & condonabantur peccata, & DEUS iratus, & commotus, placabatur, ut quiesceret.

§. IIX. DEDI. Ordinantis, constituentis, sancientis, imperantis, donantis, terminos ponentis limitesque, copiose & gratiose & liberaliter, pro benignitate & bonitate sua largientis, vox est. Genes. I, 29. Præterea dixit DEVS: Ecce DEDI vobis omnem herbam &c. IX, 3. Sicut olus terræ, DEDI vobis omnia. Psalm. CXLVIII, §. 6. Laudate Nomen IEHOVÆ, quia Ille præcepit, & creata sunt. Et statuit ea in perpetuum, in æternum: statutum DEDIT, quod non transibit. Dedit statutum DEUS de sanguine, quod nemini licebat transgredi. Apparet hinc Libertas, Sapientia, Bonitas, Clementia, Majestas DAN-TIS. Non licet sumere homini, quod non est datum cœlitus. Cultus divini constitutio, DATIO IEHOVÆ est. Et Joh. III, 16. Sic dilexit DEVS mundum, ut Filium suum unigenitum *ἐσθωκεν*, DEDERIT &c. Dederit autem ut crucifigeretur, offerretque in corpore suo super ligno peccata nostra. Qui DEDIT sanguinem pecudum super altare ad expiationem animarum, idem DATURUS erat Filium unigenitum, qui in cruce expiaret peccata totius mundi.

§. IX. Placet itaque huc referre ea, quæ Flacius habet, Clav. Script. S. col. IIII. voce, SANGUIS. *Observetur illud NOBILE dictum*, Levit. XVII, 11. Ego dedi vobis sanguinem super altare, ad expiandum animas vestras: sanguis enim animas expiat. Et Hebr. IX, 22. Omnia fere secundum Legem sanguine purificantur, & absque sanguinis effusione non fit remissio peccatorum. *Ordinatio sane DEI justa est, ut inobedientia seu PECCATUM MORTE puniatur. Sed nullius Creatura mors, inobedientia aut peccato æquivalet; multò minus illud superare, aut plene expiare potest. Quare peccatores peccati magnitudine victi, & satisfactionis æquivalentia destituti, in PERFETVA MORTE, veluti perpetuò solvendo injuriam,*

eterno Creatori ac Domino illatum haberent. ORDINATIONE tamen DEI, SUBSTITUTÆ sunt hostiæ brutorum animalium; quæ SVA quadam RATIONE pro peccatis offerri, & peccata hominum expiare, dictæ visq; sunt: non, quod illæ id ulla ratione verè præstiterint; sed, quod significaverint illum unicum Agnum, qui VERE SVO SANGVINE ac Passione peccata mundi abstulit, plenissimèq; EXPIAVIT.

§. X. ILLVM, vel, Eum, sc. sanguinem. Scilicet, vel maxime, quamvis non solum. Nam victimæ toti manus fuere impositæ. Quædam sacrificia comburebantur integra. Ita habemus per sanguinem Filij Dei remissionem peccatorum, sed etiam *עליו סוף מן אש*, in corpore suo peccata nostra super ligno expiavit. In Sacræ Cœnæ constitutione dixit: CORPVS meum, quod pro vobis DATVR. Et; SANGVIS meus, qui pro vobis EFFVNDITVR in remissionem peccatorum. DEDIT ANIMAM suam, pretium redemptionis pro multis, Matth. XX, 28. Est autem ultimum, *מִלְחָמָה אֶחָדָה*, Hebr. XII, 4. Sanguine effuso, mors consummata est.

§. XI. VOBIS. Scilicet, filiis Israel, etiam peregrinis, inter vos commorantibus, & quicumque vobiscum DEUM Israelis colere atque adorare voluerint. Ordinatio est populum Israel, habitantem in terra sua, & Politiam Mosaicam durantem, respiciens. Non fuit ergo perpetua Lex, non erat perpetuò duratura. Uti non erat Politia Mosaica perpetuò duratura, Filij Israel, in duodecim Tribus distributi, non erant perpetuò cohabitaturi, & Terra promissa, Patria erat futura MESSIÆ. Hoc nato, promissionis ratio cessavit.

§. XII. SUPER ALTARE. Hoc unum erat, modo divinitus præcepto factum, loco divinitus constituto positum. Hoc altare erat IEHOVÆ. Hoc DOMINUS pro suo Altari agnoscebat. Super hoc altari sanguis oblatae victimæ spargendus erat, De hoc Altari dixit DOMINUS in verbis antecedentibus, Verſ. 5. *Vt adducant filij Israel sacrificia sua IEHOVÆ, ad ostium Tentorii Conventus, ad sacerdotem.* Verſ. 6. SPARGATQVE Sacerdos sanguinem *על מזבח יהוה* SUPER ALTARE IEHOVÆ ad ostium Tentorii Conventus; offeratq; adipem in ODOREM QUIETATIONIS IEHOVÆ, verſ. 7. Statutum eternitatis erit hoc illis IN GENERATIONIBVS eorum.

eorum. Ad generationes ergo Israelitarum pertinebat. Et hæc nota est Legis desitutæ, non futuræ perpetuæ. De hac sparsione sanguinis super altare, Leviticus statim ab initio dixit, I, 5. Deinde mactari faciet filium bovis coram IEHOVAH, & adferent filij Aharonis, sacerdotes, SANGVINEM, SPARGENTq; sanguinem AD ALTARE circumcirca, quod est ad ostium Tabernaculi Conventus. Conf. I, II. 15. III, 2. S. 13. Levit. IV, 5. Tum accipiet Sacerdos unctus de SANGVINE juveni, adducetq; ad Tentorium Conventus, vers. 6. Vbi intinget Sacerdos digitum suum in sanguinem, & ASPERGET de sanguine septem vicibus ante IEHOVAM, versus VELAMEN SANCTI. vers. 7. Insuper dabit Sacerdos de sanguine super CORNVA ALTARIS SVFFICIENTI AROMATVM coram IEHOVAH, quod est in tentorio conventus: OMNEM autem (reliquum) sanguinem juveni effundet ad FUNDAMENTVM ALTARIS holocausti; quod est ad ostium tentorij Conventus. Uti hæc dicta sunt de sacrificio pro peccato Sacerdotis uncti, ita hæc repetuntur vers. 16. 17. 18. de sacrificio pro peccato Coetus totius. Sollemnissima sanguinis sparsio, in Die Propitiationis facienda, describitur Levit. XVI, 14. 15. 16. 17. 18. 19.

§. XIII. Nicolaus de Lyra in Lev. XVII, II. Et ego dedi illum vobis. Quia sanguis animalium immolatorum pro peccatis filiorum Israel partim ponebatur SVPER altare holocausti, & partim effundebatur ad basim ejus, ut frequenter dictum est supra. De Sanguinis sparsione, habet Lexicon Rabbin, Philolog. Joh. Henrici Othonis p. 554. 555. & de sparsione sanguinis sacrificii pro peccato, p. 560.

§. XIV. AD EXPIANDVM. לְכַפֵּר. Construitur hoc locum cum Nomine mediante Præpositione לְ. Quæ ratio construendi hoc verbum cum Nomine, frequentissima est, ut cumulare loca, quæ plurima sunt, non sit necesse. Hac ratione loquendi exprimitur objectum expiandum. Ita mox ab initio Levit. I, 4. Imponet autem manum suam super caput holocausti: tum cum beneplacito accipietur pro ipso, AD EXPIANDVM IPSVM, לְכַפֵּר לְעַלְיוֹ ad expiandum super ipso. Ex beneplacito DOMINI hæc fiebat expiatio. Levit. IV, ult. Sic expiabit ipsum לְכַפֵּר וְכַפֵּר Sacerdos, à PECCATO ipsius, quod peccavit, & condonabitur ei. Expiatio ergo hæc fiebat cum confessione offerentium, qui peccata sua confitebantur, & impo-

imponerent ea capiti immolandæ victimæ, cui imponebant manus, & cum fide promissionis divinæ, quam Gratia Dei ritui huic sacrificiali adjunxerat. Fiebat ita, ut mera DEI gratia, beneplacitum DEI, hanc expiationem ordinaverit, peccata confitentis condonaverit, offerentem in Gratiam receperit. Expiatio, peccatorum condonatio, in gratiam receptio, conjunguntur.

§. XV. *ANIMAS VESTRAS*. Summum exprimitur, ut inferiora intelligantur comprehensa. Potuisset dici *וְהַיְוֹס*, ad expiandum vos. Et verum est, totum hominem in gratiam recipi, offerentem expiari, condonari ei peccata. Verum huic loquendi rationi rationes subsunt. Anima rea constituitur per Peccatum. Mors peccati stipendium est. Morti fit obnoxia anima per peccatum. Hæc alia, à morte corporis, mors est. Matth. X, 28. JESUS ad discipulos suos loquitur: *Quin etiam ne timete vobis ab iis, qui occidere CORPVS possunt, ANIMAM verò occidere non possunt! Timete verò potius Eum, qui potest ET CORPVS, ET ANIMAM perdere in gehenna.* Offerens ergo, cujus anima erat expianda, perditionis in gehenna reus erat, qua perdendum & corpus fuit, & anima. Fatebantur ergo fideles, se reos esse mortis & temporalis, & æternæ. Tum verò è Contextu hæc ratio est. Dixerat ab initio versus: *Quia anima carnis &c.* Dicitur ergo, *ad expiandum animas vestras.* Quia anima, quæ erat in sanguine, sanguine dato super altare, dabatur ad expiandum, hinc dicitur, non, ad expiandum vos, neque, ad expiandum sanguinem vestrum, neque, ad expiandum carnem vestram, sed ad expiandas animas vestras.

§. XVI. Hic verò Accentus distinctivus, *Atnach*, in Hebræo ponitur. Unde apparet, Versionem Latinam, quæ Colon habet, post verba: *Quia anima carnis in sanguine est*, deinde verò simplex comma ponit post verba, *pro animabus vestris*, non eandem, quæ in Hebræo est, habere distinctionem, neque esse ex Hebræo expressam. Ad hæc, post comma, Versio habet: *ET sanguis*, quum sit in Hebræo Textu Particula causalis, *וְ* *Quia*. Si verba retinenda sunt, foret dicendum: *Quia sanguis est, per animam piaculum erit*, scilicet, animarum vestrarum. Pagninus ad Hebræa verba reddidit: *Quia sanguis ipse.* Sed non bene addidit, nullo etiam commate interveniente, *animam expiabit.* Ad Hebræum propius:

propius: Quia sanguis ipse, scilicet, est, per animam expiabit. Sanguis expiat, quia à Deo datus est super altari ad expiandum, sed expiat per animam, de qua idem dictum est, animam carnis esse in sanguine.

§. XVII. Res ergo eò delabitur, quem sensum habeat, quod in Hebræo dicitur, שׁוֹבֵב, quod est, IN ANIMA. An sit intelligenda anima offerentis expianda, an verò anima carnis expians? Hic verò consulendus usus est Scripturæ sacræ. Concordantiæ Hebræicæ illum ostendunt ad oculum. Objectum expiandum cum verbo כָּפַר vel nudè conjungitur in Casu Accusativo, vel mediante Accusativi Nota, Particula תּוֹ, vel intercedente Præpositione כִּי quæ satis frequens est, vel interjecta Præpositione לְ. Et hæc, uti supra dictum, frequentissimè usurpata Constructio est.

§. XIX. Contrà verò, quando vel Nomen, vel Pronomen, construitur cum verbo כָּפַר intercedente particula Beth semper significabit *Medium expians*, in Locis quidem istis, quos ex Concordantiis allego. Jacobus de Esavo, Genes. XXXII, 20. *Placabo* (expiabo, per expiationem peccati, quo Esavus me in eum peccavisse existimat, ob quod vehementer mihi iratus fuit, ut mortem fuerit minatus, ex commoto reddam quietum, ex irato & sævituro, faciam placatum & parcentem) *facies ejus במנחה munere* (Hebr. IN MUNERE) *eunte ante me*. Vulgat. *Placabo illum muneribus quæ precedunt*. Pagnin. *munere, quod me antecedit*. Munus illud, medium fuit expians, placans, non objectum expiandum, placandum. Exod. XXIX, 32. *Comedetq; aharon, & filij ejus, carnem arietis, & panem in corbe, ad ostium tentoriij conventus*. Vers. 33. *Comedent enim ea כֹּהֵן כָּפַר אֲשֶׁר* quibus expiatio facta &c. Græc. ἐν οἷς ἡγιασμένων ἐν ἁγίοις. Uti in priore Geneseos loco, ἐν τοῖς δώποις. De Medio Expiationis, de re expiante, sine dubio locus conceptus est. Levit. VII, 7. *Quale enim Peccatum (Sacrificium pro Peccato) talis etiam Reatus (Sacrificium pro reatu) unde una Lex illis. Sacerdotis, qui expiabit PER ILLUD*, (Hebr. בּוֹ IN EO) *erit illud*. Ita Schmidius. Græc. ἐν ἁγίῳ. Num. V, 8 hic locus meretur notari, qui utramque Præpositionem, & כִּי & לְ cum Verbo כָּפַר habet constructam, cum hac manifesta significationum differentia, ut כִּי indicet *Medium expians*, hostiam expiantem,

B

tem,

tem, *ly* verò *Objectum* expiandum, hominem. Verba sunt: *Præter arietem expiationum* וְעַל־בֵּרְכֹתֶיךָ אֲשֶׁר יִכְפֹּר *quo* (ariete expiationum) *expiabit eum*. Græc. auget: οὐδὲ ἐξιδάσκειται αὐτὸς ἐν αὐλῶ. 2. Samuel. XXI, 3. Dixit David ad Gibeonitas: *Quid faciam vobis?* וְכִנְיָהּ וְכִנְיָהּ & *PER QUID* *satisfaciam*, &c. Ita Schmidtius. Ad verbum: Et in quo, vel, in qua re expiabo. Græc. ἐν τίνι ἐξιδάσκειται. Vulg. *quod erit vestri piaculum*. Pagn. & *quo expiabo*. Proverb. XVI, 6. *PER MISERICORDIAM* (בְּחַסְדֹּךָ) & *veritatem expiatur iniquitas*. Ita Schmidtius iterum. Esaj. XXVII, 9. *Quare PER HOC* (בְּזֵאת) *expiabitur iniquitas Iacobi*. Schmidtius ita. Quæ simplicissima Versio est.

§. XIX. Itaque & in nostro Textu, כִּנְיָהּ בְּנַפְשׁוֹ vertimus, *PER ANIMAM EXPIABIT*. Facit autem pro hac versione, phrasis hujus perpetuus usus, qui § præcedentē satis manifestè & prolixè ostentus est. Facit adhæc pro ea, facilitas sensus, & cohærentiæ connexionisve simplicitas. Sensus facilis est: Quia sanguis ipse *per animam* expiabit. Connexio est & cohærentia hæc. Anima est in sanguine. Hic sanguis datus idèd est ad expiandum. Ergo, sanguis hic, qui ad expiandum datus est, & ad expiandum animas, *per animam*, quæ est in sanguine, expiabit.

§. XX. Biblia Hebræa, Lipsiæ impressa, cum Versione Latina interlineari, ita vertunt: *Quia anima carnis in sanguine ipsa*, (in margine pro, *ipsa*, ponitur, *est*) & *ego dedi eum vobis super altare, ad expiandum super animas vestras: quia sanguis ipse in anima expiabit*. (in marg. pro, *in anima*, ponitur, *animam*.) Simplex verborum expositio, qua verbum verbo redditum est, accedente distinctione per commata & colon juxta rationem Hebræorum accentuum, uti simpliciorē exhibet totius versiculi sensum, ita cum expositione, quæ hactenus data est, proximè convenit. Et talem Versionem proposuit Franzius, Schol. sacrific. patriarch. Disp. 15. §. 24. ubi hæc habet: *In Bibliis regis Benedicto Aria Montano procuratore editis, super Hebræa verba talis ponitur interlinearis Versio: Quia anima carnis in sanguine ipsa* (ad marginem ponitur *EST* pro *lō ipsa*) & *ego dedi eum vobis, super altare ad expiandum super animas vestras, quia sanguis in anima* (ad marginem *animam*) *expiabit*. Eadem verba sunt, sed non distinctio eadem.

dem.

dem. Distinctio autem commoda, sensum genuinum facilius certiusque exhibet.

§. XXI. Hæc tamen Ariæ Montani versio verbo usâ est *expiandi*. Habet, *ad expiandum*. Deinde, *expiabit*. Etiam Vulgatus, *ut expietur*. Deinde, *propitiaculo sit*. Sæpe aliàs in Levitico vertit per, *rogabit*. Ut Levit. IV, 26. *rogabitque pro eo sacerdos* &c. Pagnin. *expiabit illum*. Græc. ἐξιλάσεται αὐτῶν. Versio interlinearis prius allegata: & *expiabit super eum*. Levit. V, 18. Vulg. *orabit pro eo*. Pagnin. *expiabit eum*. Græca iterum: ἐξιλάσεται αὐτῶν. Versio interlinearis: & *expiabit super eum*. Habuit, quod observaret, notaretque circa hanc rem Franzius, Schol. sacrific. Disp. 15. § 53. Ait tibi: *quanquam concedimus, sacerdotem ipsum in sacrificacionibus DEVM orasse pro sacrificantibus & pro peccatis eorum, quemadmodum vetus Interpres, seu potius paraphrastes idcirco dicendus, reddidit Lev. 4. & 5. tamen nec interpres vetus eodem modo reddere potuit Levit. XVII, 11. nec tolerari potest in rigido examine ista veteris interpretis paraphrasis super Lev. 4. & 5. Rationem Assertionis suæ adjungit, quæ ibi legi potest. Certum est, aliud esse, *expiare*, aliud, *orare*, *rogare*. Sacerdos rogans, orans expiavit, sed non orando, rogandoque, sed sacrificando juxta ordinationem divinam. Deus expiat, non orans, rogans, sed condonans, remittens, in gratiam recipiens. Sanguis expiavit, non rogando, orando, sed fusus, sparsusque super altare DOMINI, in typo, intercedente virtute meritoria sanguinis Messiae promissi.*

§. XXII. Frantzius libr. cit. Disp. XV §. 35. non curiositate ductus, sed pia attentione Scripturæ sacræ phrasin veneratus, scripsit: *TER eadem phrasis (expiabit eos Sacerdos, & remittetur eis) repetitur Levit. IV, 26. 31. 35. Et cap. V. vers. 6. 10. 13. 18. QUATER, expiabit illum Sacerdos à peccato ejus, & remittetur ei. Placet hæc loca exscripta oculis subjicere, unico simul intuitu consideranda. Præmittimus tamen Phrasin memorabilem Levit. I, 3. 4. Ad ostium tabernaculi Conventus adducet illud, IN BENEPLACITVM PRO ipso, (Hebr. לרצון Vulg. ad placandum sibi. Pagnin. non bene, sponte sua. Et in marg. ad voluntatem suam. Non de voluntate hominis offerentis, sed de voluntate Dei, beneplacito suo in gratiam recipientis offerentem, acceptantis sacrificium, sermo est. Id quod vel id probat, quod*

vers. 4 sequitur, וְנִרְצָה לוֹ Versio interlin. & accepta erit ei. In margine, placabile erit pro eo.) coram IEHOVAH. Imponet autem manum suam super caput holocausti: tum cum BENEPLACITO ACCIPIETUR PRO IPSO, ad expiandum ipsum. Ita Schmidtius. Græc. δεκτὸν αὐτῷ, ἐξιλάσασθαι μετ' αὐτῷ. Est πρῶτον benevolentia, gratia, favor, voluntas benevola & gratiosa, εὐδοκία, beneplacitum Dei. Est impositio manus, qua conjicit offerens peccata sua in caput victimæ, mandandæ loco peccatoris. Est acceptatio hostiæ ex beneplacito, & gratia. Est expiatio hominis, facta propitio DEO, remissis peccatis. Emphatica omnia sunt. Et vers. 9. Schmidtius: igni um odoris quietationis IEHOVÆ, Vulg. suavem odorem Domino. Pagnin. Oblatio ignita odoris quietis Iehovæ. Græc. θυσιὰ ὀσμῆς εὐωδίας κρείων Versio interlin. ignitio (in margine, oblatio ignita) odoris quietis DOMINO. Sensus phraseos est expressus, & copiosius descriptus, Genes. VIII, 21. Et ODORATUS est IEHOVAH ODOREM QUIETIS, dixitq; ad cor suum; non addam maledicere amplius terræ propter hominem &c. Beneplacitum Domini, sacrificium acceptantis, ceu odorem suaveolentiæ, tollit maledictionem, affert benedictionem.

§. XXIII. Loca autem, §. præcedente à Franzio numerata, & indicata hæc sunt Levit. IV, 26, Atq; sic expiabit eum Sacerdos à peccato ipsius, condonabiturque illi. Vers. interlin. Et expiabit super eum Sacerdos à peccato ejus, & dimittetur ei. Vulgat. rogabitq; pro eo sacerdos, ET PRO peccato ejus, & dimittetur ei. In Hebraeo est, וְנִרְצָה לוֹ quod est, à peccato ejus. Hæc phraseos non admittit verbum, rogabit, sed requirit verbum, expiabit. Ut habeat Textus: expiabis eum sacerdos à peccato ejus. Contractius vers. 31. Ita expiabit eum Sacerdos, & condonabitur illi. Sed diffusius vers. 35. Sic expiabit ipsum Sacerdos, à peccato ipsius, QVOD PECCAVIT: condonabiturque ipsi. Iterum: uti antea, Vulgatus: rogabitq; pro eo, ET PRO peccato ejus, & dimittetur ei. De verbo ad verbum: Et expiabit super eum sacerdos, super peccatum ejus, quod peccavit, & condonabitur ei.

§. XXIV. Levit. V, 6. Expiabit ipsum Sacerdos à peccato ipsius. Uti antea Levit. IV, 26. Vulgat. orabitq; pro eo sacerdos ET PRO peccato ejus. Non est: Orabit PRO EO, sed, expiabit eum. Non, & pro

Et pro, led, a. Lev. IV, 10. Ita expiabit eum Sacerdos A peccato ipsius quod peccavit; condonabiturq; illi. Iterum Vulgat. rogabitq; pro eo Sacerdos, ET PRO peccato ejus. Et vers. 13. Atq; ita expiabit eum Sacerdos super peccato ipsius, quod peccavit, condonabiturq; ipsi. Vulgat. ROGANS pro illo & EXPIANS. Multis omissis, conjungit verba duo: rogans, & expians. Et vers. 18. Et expiabit eum Sacerdos super errore ejus, quem erravit, ita ut non nosset: tum condonabitur illi. Vulgat. qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit &c. Habent hæc loca de Expiatione, de peccato, de errore, de absolutione peccatoris à peccato quod peccavit, aberrantis ab errore quem erravit, de condonatione, de remissione, de propitiatione, ubi DEUS propitius dimittit peccatum.

§. XXV. Ita habuit hæc hactenus Expositio Textus. Ea autem sic facta est, ut deduci inde possit tractatio Locorum Theologicorum plurimorum. Habet enim doctrinam Legis, revelantis peccata hominum, & iram DEI. Habet etiam doctrinam Evangelij, de Gratia DEI, confitentem, credentem, supplicantem recipientis in gratiam, à peccato absolventis, justificantis, à morte liberantis, animam salvantis, idque omne facientis intuitu sacrificij unicè, ex se & per se, & plenè expiatorij, multitudine sacrificiorum legalium adumbrati, & præfigurati.

§. XXVI. Atque hinc patet, Quis FINIS fuerit sacrificiorum legalium expiantium omnium? Sufficit oraculum unicum Rom. X, 4. Τέλος νόμου Χριστός, FINIS Legis est CHRISTVS ad justitiam omnimodam credenti. Qui finis est totius legis, etiam legis, de sacrificiis expiantibus, finis est. Huc referenda est Glossa interlinearis, cujus explicatio notari meretur. Ego dedi illum, explicat addens: Sanguinem Christi. Ad verba, super altare, scribit: Crucem in qua fusus est sanguis. Iterum, ad vocem, Sanguis, addit, Christi; ad, pro anime, suæ quæ ab ipso plasmata & cum carne assumpta. Et Glossa ordinaria: Ut autem ostenderet, quantum debeamus esse invicem misericordes, quantum diligentes ostendit, quia pro expiatione nostra SANGVINEM SVVM fuderit, dicens: Ego dedi illum vobis, SANGVINEM scilicet CHRISTI.

§. XXVII. In hanc sententiam valde memorabiles sunt phrasæ, & descriptiones, quas usurpavit Eusebius, Demonstrat.

Evangel. Lib. I. cap. 10. f. m. 36. B. Proinde dum nulla praestantior, neq; major, neq; pretiosior, neq; Deo convenientior victima (ἡ δὲ πῶ τὸ κρείττον, ἡ δὲ τὴ μίχα, καὶ ἴμιον, καὶ θεοπροπές σφάγιον) hominibus aderat: sacrificia interim ex animalibus, pro sua ipsorum vita redimenda, & quoddam quasi natura propria animarum pretium (λύτρα ἰὺς ἑαυτῶν ζωῆς, καὶ ἀντίψυχα τῆς δικαίας φύσεως) ipsi Deo reddere illos convenienter oportebat.

§. XXIX. Placet sequentia Græca verba exscribere integra, ob efficaciam, quam habent penetriantem: ὡς καὶ ἑσραπτον οἱ πάλαι θεοφιλεῖς, σεμνόντι καὶ θεοφιλεῖς καὶ μίχα ἱερείου ἤξεν ποτὲ εἰς ἀνθρώπους τῷ θεῷ πνεύματι περιληφότες, τὸ τῷ ΠΑΝΤΟΣ ΚΑΘΑΡΣΙΟΝ ΚΟΣΜΟΥ, ἔ καὶ τὰ σύμβολα ἰεῶς ὀπιτελεῖν οὐλὲς Προφήτας ὄντας, καὶ τὸ μέλλον ἔσεσθαι περὶπεμένους. Versio Latina sic habet: Sicut etiam DEI veteres amici & cultores faciebant, qui VENERABLEM quandam, DEOq; ACCEPTAM, & MAGNAM hostiam, venturam olim ad homines, DIVINO indicante SPIRITU, tantò ante didicerant, quæ TOTIVS MVNDI EXPIATIO existeret: cujus etiam SIGNA quaedam & NOTAS ipsi interea obirent, atq; perscicerent: quippe qui & PROPHETÆ essent, & ejus, quod futurum expectaretur FIGVRAM in se quandam ante gerentes. Vi verbi ultimi, quo usus est Eusebius, omnis piorum veterum sacrificialis actio, fuit περιπέπωσις, PRÆFIGURATIO sacrificii CHRISTI.

§ XXIX. Hoc sacrificio præsentente, cessarunt meritò sacrificia priora, quæ σύμβολα, signa, notæ, figuræ, adumbrationes fuere. Pergit Eusebius: Vbi autem, quod perfectum erat, (τὸ τελεῖν) advenit, quemadmodum vaticinia Prophetarum prædixerant, priora illa desierunt, & (κέλυσται παραχρηῖμα διὰ τῆς τῷ κρείττον & καὶ ἀληθῆς ἱερευρίας) præstantiore verioreq; sacrificio illico sublata sunt. (Soluta sunt illicò per sacriificationem illius sacrificij, quod præstantius erat, & verum sacrificium. Verum sacrificium, in oppositione ad umbram, dicitur.) Hic autem fuit CHRISTVS DEI, is, de quo antiquitùs, à primis usq; temporibus dictum est, quod ad homines esset venturus, atq; instar pecudis (οὐν, περιβήτε δίκην) pro TOTO GENERE HVMANO interficiendus. (ὑπὲρ πάντων τῶν ἀνθρώπων γένους σφαγήσεσθαι.)

§. XXX. Allegat Eusebius Esaj. LIII, 7. & 4. 5. & 9. Et Jerem.

Jerem. XI, 19. Et Johan. I, 29, Repetit aliquoties epitheta, & phrasas, quas prioribus thesibus, 27. 28. 29. vidimus. Emphaticè repetitur p. 37. A. ἵδὲ τὸ πᾶν κόσμῳ καθάρσιον, illud pro toto mundo piaculum. Et, D. ἵδὲ τὸ κόσμῳ καθάρσιον, mundi piaculum. Vox ἀντίψυχον §. 27. emphatica est p. 37. A. dicitur: πάντων ἀνθρώπων ἀντίψυχον illud PRO ANIMA cunctorum hominum sacrificium. Et lit. D. ἵδὲ τῶν ἁμαρτωλῶν ἀντίψυχον, PRO PECCATORVM ANIMA PRETIVM. Quæ phrasas deductæ sunt ex vi verborum Textus nostri: Ego dedi illum vobis super altare AD EXPIANDVM SUPER ANIMAS VESTRAS. Erat fundendus sanguis agni, qui expiaret totius populi animas, qui pretio sanguinis sui redimeret animas totius generis humani.

§. XXXI. Hinc factum est, ut sit destructum & Templum, & Sanctum Sanctorum, & ALTARE, super quo, sanguine victimarum sparso, expiabantur offerentium animæ. Euseb. Dem. Ev. Lib. VIII. p. m. 405. NON ALIAS quam POST adventum Salvatoris nostri IESV CHRISTI ad homines, quæ olim apud Iudeos dignitatem venerationemq; habebant, MONTESQUE SION & HIERUSALEM vocabantur, quæque in iis ædificia erant, TEMPLVM videlicet, & SANCTVM SANCTORVM, atq; ἵδὲ θυσιαστήριον, ALTARE, atq; alia quæcunq; ibidem in DEI honorem dedicata fuerant, de medio sublata concussa q; sunt, ἐκ μίσεως ἀσθέντα σεσαλεύθησαν.

§. XXXII. Vidit ruinam desolationemque istam, Eusebius, oculis suis. Demonstr. Evang. Lib. VI. cap. 13. p. 273. D. Si quidquam nostra quoq; historia valet, nostris ipsorum temporibus, illam antiquitus celebratam SION junctis locis à Romanis viris arari, OCVLIS NOSTRIS INSPEXIMVS, (ὀφθαλμοῖς παρελήφαμεν) & ipsam Hierusalem, ὁπωροφυλακίᾳ δίκην ὑπολειφθέντι) instar pomorum custodiae deserta, ad extremam redactam solitudinem.

§. XXXIII. Conjiciamus, quæ tacta sunt hæctenus, in Theses quasdam concisas. Sacrificia expiabant peccatores offerentes. Finis primarius, à DEO intentus, ex ordinatione DEI obtinendus, & obtentus, expiatio illa fuit. Obtinendus, quia dicitur, Ego dedi קָדַשׁ AD EXPIANDVM. Obtentus, dicitur enim, קָדַשׁ EXPIABIT. Expiatio illa fuit ANIMARUM expiatio. Ergò, mortis etiam aeternæ sublatio.

§. XXXIV.

§. XXXIV. Peccata iram DEI accendunt, merenturque ex ira DEI, mortem æternam. Sacrificia, cum expiant, DEUM reconciliant, ut recuperetur *חסד ורחמים*, gratia, bona DEI voluntas. Reconciliant autem, peccato remisso, quod iram accenderat. Atque sic sacrificia expiarunt A PECCATO, ut hoc fuerit CONDONATUM. Ita per sacrificia SATISFACTUM DEO est, ut acquiesceret. Erant odor quietationis JEHOVÆ. Succedebant sacrificia in locum offerentium, PRO his offerebantur, PROPTER peccata ipsorum mactabantur.

§. XXXV. Sacrificiorum oblatio, fuit realis EVANGELII prædicatio. Juge hoc fuit JUSTIFICATIONIS gratuita exercitium. Offerens, peccata agnoscebat & deflebat contritus, actuque ipso confessionem edebat, fidemque suam testabatur, quum manus imponebat victimæ, quam afferebat. PER IMPUTATIONEM hæc fiebant. Victima offerenda, ferebat peccata offerentis imputata.

§. XXXVI. Sacrificia sua virtute id non præstabant, sed ex ordinatione Dei. Non virtute sua, alioquin non fuissent toties repetenda. Cum ergo sint toties repetita, ex ordinatione Dei typi fuere, præfigurantes, unicum, perfectumque sacrificium, quod nunquam esset repetendum. Summus Sacerdos noster est *ἐλεήμων καὶ πιστός*, misericors & fidus, Hebr. II, 17. Miserebitur ille nostri ad æternam vitam. Amen.

COROLLARIUM.

NE vacent pagellæ, dilucidius exponitur Corollarium illud, quod in Disputatione, nuper habita, inter Quinque Secundum fuit. Verba istius hæc fuere: Versiculorum duorum 4. & 5. Actor. XIX. connexionem sensumque, ipse Lucas illustravit Evangelij VII, 29. Ante omnia Textus ipsi sunt proponendi. Actor. XIX, 4. *Dixit autem Paulus:* (Schmidtius: *Quare dixit illis Paulus.* Sensem hæc Versio expressit.) *Iohannes baptizavit* (ita Vulgatus, in Græco: *Ἰωάννης μὲν*, unde Pagn. *Iohannes quidem baptizavit*, ita etiam Schmidtius) *baptismo*
peni-

pœnitentiæ populum, dicens: (Schmidt, baptisate pœnitentiæ, populo dicens. In Græco, Ἰῶ λαῶ. Literam ergò hæc Versio expressit) *In eum, qui venturus esset post ipsum, ut crederent, hoc est, in Iesum.* (eis τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν, IN CHRISTVM IESVM.) Versus 5. ita habet: ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Vulg. *His auditis* (Pagn. *His igitur auditis*) *baptizati sunt in Nomine Domini IESV.* (Schmidtus, cum versum 4. finiisset cum (:) quem Vulg. & Pagn. finierunt cum (.) sic expressit versum 5. *Qui verò audiverunt, baptizati sunt in Nomine DOMINI IESV.* Beza, *Qui verò illum audierunt.*) Grotius scripsit: *Nempe illi, ad quos Paulus loquebatur: sunt enim hæc Lucæ verba.* Cornel. à Lapide: *Hæc esse verba non Pauli, sed Lucæ, PLANE exposcit TOTA rei gesta series, qua historica est narratio, quod scilicet hi duodecim Ephesi baptisati baptismo Iohannis, AVDIENTES à Paulo baptismum Iohannis esse INSVFFICIENTEM, & complendum per baptismum Christi, eodem mox baptizati sint. Idem EVINCUNT sequentia vers. 6. Et cum imposuisset illis manus, venit Spiritus sanctus super eos. q. d. Baptizati sunt, & mox à Paulo confirmati acceperunt Spiritum sanctum. Alioquin enim NULLA erit horum Versuum CONNEXIO, sed erunt SCOPÆ DISSOLVTÆ.* Hæc ibi Dixi autem: *Lucam, & connexionem, & sensum illustravisse Evang. VII, 29. Ille ita habet: καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας, καὶ οἱ ἱερεῖς, ἐδικύωσαν τὸν Θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου. Et omnis POPVLVS, qui AVDIVIT, & publicani, justificaverunt DEVM, BAPTIZATI baptisate Iohannis, Lucas Evangelium scripsit, & Acta. Quod Lucas ipse narratione historica exposuit VII, 29. id exponit, etiam PAULUM Apostolum, cuius assiduus comes fuit, docuisse. Patet res, cum duo hæc loca, Act. XIX, 4. 5. & Luc. VII, 29. conferuntur. De populo uterque habet. Lucas: πᾶς ὁ λαὸς, omnis populus. Paulus: Ἰῶ λαῶ λέγων, populo dicens. Lucas dicit, populum audivisse. Quid verò audiverit, Paulus exponit. Docet enim, Johannem populo dixisse, in eum, qui venturus erat post ipsum, ut crederent, hoc est, in Christum Iesum. Evangelium ergo docuit, quod est concio de Jesu Christo. Docuit pœnitentiæ, in remissionem peccatorum. Docuit fidem in Agnum DEI, qui tollit peccata mundi. Baptismo, quem*

C

con-

conferebat, omnia, quae docebat confirmabat. Lucas habet, & omnis populus, ἀκούσας, cum audivisset. De populo eodem Paulus Actor. XIX, 5. ἀκούσαντες δὲ, cum verò audivissent, scilicet, Johannem, talia praedicantem. At plurale est apud Paulum, Respondeo, Plurale de eodem populo jam praecesserat versu quarto, ἵνα πιστεύσωσι, ut crederent. Johannes populo dixit, ut CREDERENT. Unde apparet, utrobique cum auditu fuisse conjunctam fidem. Uti est fides ex auditu, Rom. X, 17. Uti habuit uterque de populo, & de auditu, ita & de baptismo eodem. Lucas; βαπτισθέντες, baptizati. Paulus, ἐβαπτίσθησαν, baptizati sunt. Quo baptismo? Lucas ait; baptismo Iohannis. Ergone in Nomen Domini JESU Joannes baptisavit? Uti que. Qui docuit populum, ut crederent in Nomen JESU, is populum credentem in JESUM, baptisavit in JESUM. Inde Paulus: Quum verò audivissent, scilicet, Johannem docentem, fidemque in JESUM ex auditu concepissent, baptizati etiam sunt in Nomen Domini JESU. Est ergo connexio aliqua, eaque satis perspicua, sensus etiam est facilis, & planus. Non repugnat versus 6. Act. XIX. Samaritani Actor. VIII, 12. audiverunt Philippum, praedicantem Evangelium, hoc est, docentem de regno Dei, & de Nomine Jesu Christi, fidemque conceperunt, tùm verò baptisati sunt. Uti que baptismo Christi. Ita Lucas Actor. VIII, 12. de Philippo ea retulit, quae Paulum Act. XIX, 4, 5. dixit retulisse. Itaque Act. XIX, 6. sequitur: καὶ ἐπιθέντες, & cum imposuisset &c. Act. VIII, 17. τότε ἐπέθηκαν, tunc imponebant &c. Locus prior: Quare imponebat illis Paulus manus, venit Spiritus sanctus super illos, ut loquerentur linguis, & prophetarent. Alter: Tunc imposuerunt manus super illos, acceperuntque spiritum sanctum. Advertamus. Dixitne Lucas Act. XIX, 5. ἀκούσαντες δὲ τὸν Παῦλον, vel etiam, ἀκούσαντες δὲ αὐτὸν, cum verò audivissent Paulum, vel, cum verò audivissent eum? Nihil, Ergo λέγων vers. 4. & ἀκούσαντες vers. 5. relata sunt. Ipse Lucas hoc signo, scilicet vers. 6. τὸ Παῦλος, docuit, ad Paulum se redire, de quo in versu 4. initio dixerat.

F I N I S.

Coll. Diss. A 165, univ. 48